

МИСТЕЦЬКА ЦІННІСТЬ ПЕРШОДРУКІВ ІВАНА ФЕДОРОВА

За паско Яким. Мистецька спадщина Івана Федорова. ВО «Вища школа», вид-во при Львівському державному ун-ті, 1974. 224 с.

Вихід у світ дослідження українського радянського вченого, професора, доктора мистецтвознавства Я. П. Запаска «Мистецька спадщина Івана Федорова» став подією у вітчизняній мистецтвознавчій науці та книгознавстві. Видання заповнює певну прогалину в літературі про видатного першодрукаря Івана Федорова, розглядаючи художньо-мистецьку значимість творчості Федорова і його сподвижників.

Вперше у повному обсязі зібрано оригінальний матеріал мистецької спадщини Івана Федорова. Автор подає детальний художній аналіз всіх його тринадцяти видань, систематизує згідно зі стильовими ознаками різні елементи оформлення федоровських стародруків — заставки, кінцівки, ініціали, фігурні гравюри, в'язь, виливні прикраси, художні шрифти тощо, простежуючи їх художньо-мистецькі особливості, генезис їх формування, розвитку та змін. Автор спостерігає спільні та відмінні риси в художньому оздобленні московських, заблудівських, острозьких та львівських видань, робить цікаві зіставлення художнього оформлення цих видань з відомими на той час слов'янськими та іншими друкованими книгами. У дослідженні наводяться цікаві аналогії мистецьких прикрас Івана Федорова з російською та українською народною творчістю, зокрема з самобутнім декоративним оформленням рукописних книг.

Автор проводить цікаві паралелі між орнаментикою українських друків Івана Федорова та оздобленням Львівської ренесансної кам'яної архітектури, яка саме в кінці XVI ст. досягла свого розквіту і формувалась у своєрідний стиль. Остання робота Я. П. Запаска є продовженням попередніх праць вченого і підтвердженням викладених у них висновків, що дали змогу по-новому глянути на мистецьку спадщину Івана Федорова і дати їй сучасну естетичну оцінку.

Певний інтерес представляє також поданий у книзі матеріал, який вказує на можливі прототипи книжкових прикрас слов'янських інкунабул та західно-європейських друків, що могли лягти в основу творчих пошуків оформителів федоровських видань.

Я. П. Запаско цілком справедливо зауважує, що Федоров підходив дуже обережно та критично до тогочасних зразків книжкового зарубіжного мистецтва, переосмислюючи тільки те, що відповідало потребам вітчизняної книги та художньо-естетичним смакам «руського» народу, якому адресував свої видання видатний народний просвітителі і першодрукар.

Широке використання прикрас Івана Федорова друкарями пізніших епох свідчить про незвичайну живучість мистецьких традицій, які закладено у федоровських книгах, та їх особливе значення для формування стильових художніх рис вітчизняної книжкової культури.

Автор наводить імена художників, граверів, друкарів, які творчо співпрацювали з першодрукарем: білорус Федір Мстиславець, львівські митці Лаврентій Пилипович, Гринь Іванович, гравер Вендель Шарфенберг та інші.

Я. П. Запаско робить спробу визначити художній почерк Івана Федорова, який був не тільки видавцем, редактором і друкарем, а й творцем багатьох елементів художнього оздоблення своїх видань. Про його тонкий мистецький

смак та обдарування художника свідчать чудові зразки декоративних «фігурних» гравюр, які автор справедливо вважає гравюрами самого Івана Федорова.

На особливу увагу заслуговує у книзі цінний науково-довідковий апарат, що представляє собою зведений каталог та науковий опис всіх прикрас Федоровських видань, поданих у хронологічній послідовності їх створення п'ятьма мовами: українською, російською, англійською, французькою та німецькою. Цінним є також ілюстративний матеріал — альбом таблиць, складених на основі певних наукових принципів.

Упорядкування та публікація цього матеріалу вимагали від автора та упорядника копіткої праці над джерелами, оригінальними виданнями Федорова. Майже недоступний досі у такому обсязі розрізнений художньо-графічний матеріал не тільки має велике історико-пізнавальне значення, а й може бути застосований у творчих експериментах та нових пошуках митців радянської книги. Публікація цього матеріалу сприятиме також ширшому розгортанню дальших досліджень над українською друкованою книгою, зокрема її мистецьким особливостями.

Приваблює зовнішній вигляд книги, яка вийшла у поліпшеному ювілейному оформленні на високому художньо-поліграфічному рівні. Книга Я. П. Запaska свідчить, що радянська книговидавнича справа продовжує і розвиває на сучасному етапі комуністичного будівництва традиції української книжкової культури Івана Федорова, який започаткував її 400 років тому у Львові.

Окремо слід відзначити працю художника Володимира Юрчишина — одного з провідних сучасних митців української радянської книги — вихованця та випускника Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова. Оформлення книги — творчий успіх художника, якому притаманні висока художня культура та вишуканий естетичний смак, особливе відчуття книжкового ансамблю. Митець поклав в основу свого задуму творчо переосмислені елементи Федоровських вилливних прикрас, відкриваючи все нові і нові аспекти їх невичерпних декоративних можливостей. З великою винахідливістю він використав окремі фрагменти фігурних гравюр, друкарських марок, гербів, дрібні орнаментальні мотиви.

Справжньою окрасою книги є характерні для творчості В. Юрчишина чудові шрифтові композиції титула, шмуцтитулів, суперобкладинки, розроблені на основі українського скорописного письма. Книга виконана у строгому, тонкому, дуже вдалому колориті.

Багатомовний текст створював певні труднощі для художника, але В. Юрчинин успішно їх подолав. Застосовуючи найновітніші засоби конструкції книги, митець зумів при тому зберегти і деякі традиційні прийоми, що нагадують за характером оформлення першодруки Івана Федорова острозького та львівського періодів.

Книга видала українською і російською мовами, що символізує багатівікові зв'язки двох народів-братів, культура і мистецтво яких особливо розквітли в умовах соціалістичного суспільства.

Резюме та альбомна частина, подані кількома зарубіжними мовами, сприятимуть поширенню цієї унікальної книги за кордоном.

Альбом «Мистецька спадщина Івана Федорова» принесе велику радість широкому радянському читачеві та любителям книги.

*Х. І. САНОЦЬКА,
кандидат мистецтвознавства*